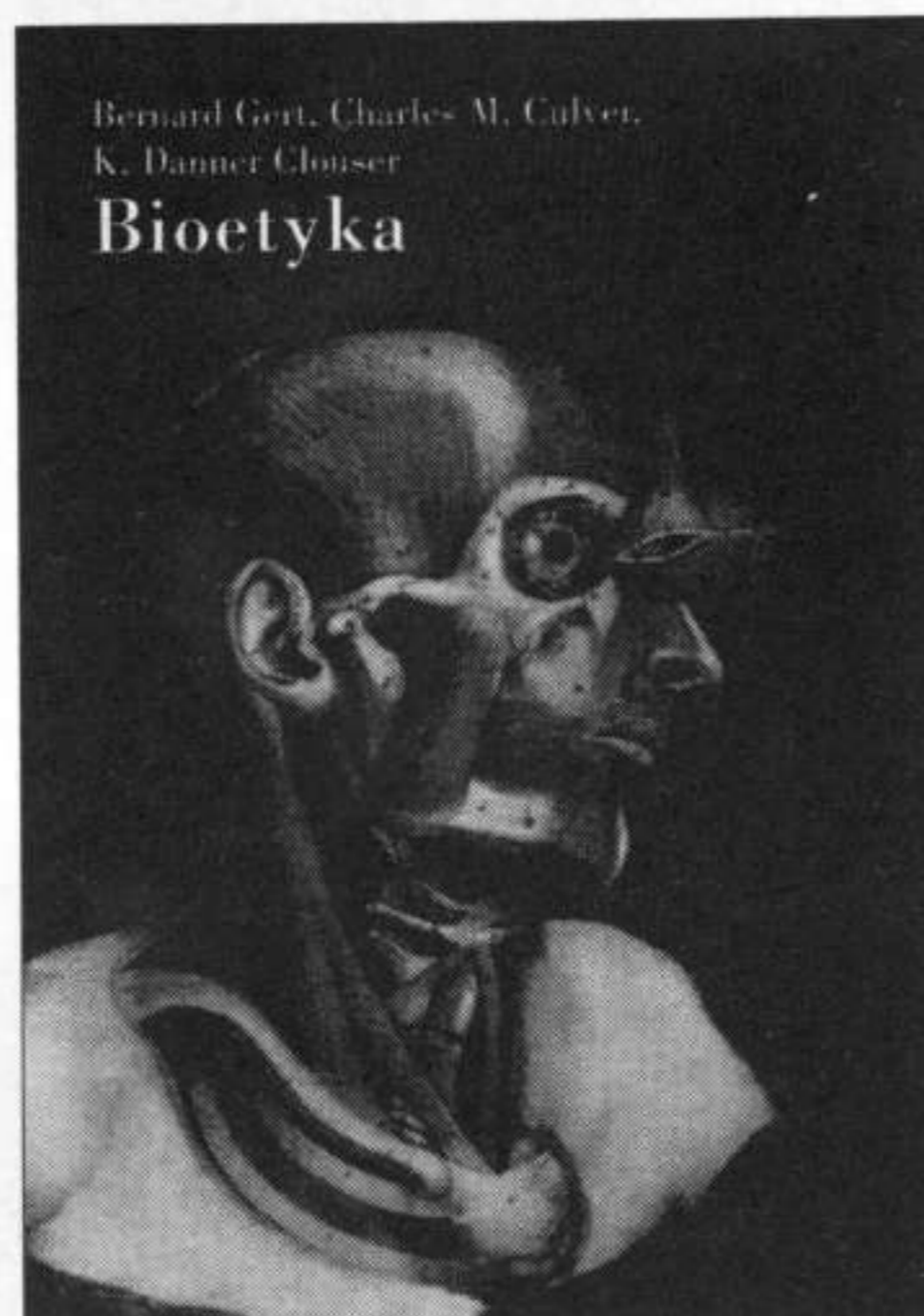

Niezbędnik bioetyka

Joanna Klimczyk

Kwestie bioetyczne wywołują w Polsce dyskusje, tym gorętsze, że zazwyczaj połączone z niewiedzą dotyczącą omawianych spraw. Spory na temat aborcji, zapłodnienia *in vitro* czy dopuszczalności przerwania leczenia pokazują, że nie tylko toczą się one na podstawie bardzo niezadowolającej wiedzy medycznej, ale są również silnie zideologizowane. Argumenty moralne przytaczane w tych debatach mają najczęściej charakter emocjonalny i odwołują się do światopoglądu katolickiego. Bez wątplenia przyczyna takiego stanu bierze się po części z braku wartościowej literatury bioetycznej wydanej po polsku. Choć dostępne są nieliczne dobre monografie poświęcone pewnym szczegółowym zagadnieniom, takie jak książka Joanny Różyńskiej o argumentach z potencjalności w odniesieniu do dopuszczalności przerywania ciąży, praca Weroniki Chańskiej o etycznym problemach związanych z umieraniem lub antologia *Wokół śmierci i umierania* (dotychczas ukazał się pierwszy tom), to mało opublikowano u nas pożytecznych podręczników o charakterze ogólnym, które zawierałyby wprowadzenie w podstawowe zagadnienia bioetyczne. Poza klasyczną pracą Beauchampa i Childressa *Zasady etyki medycznej* wszystkie ogólne wprowadzenia mają poważne wady, najczęściej po prostu prezentują dogmatyczny wykład pewnego stanowiska moralnego.

Tom napisany przez trzech amerykańskich bioetyków nie ma tych obciążeń. Gert, Culver i Clouser dystansują się do najważniejszych standardowych teorii moralnych. Od kandyzmu różni ich podkreślanie wagi konsekwencji czynów lub zasad dla ich oceny etycznej, choć można tu mieć wątpliwości, czy przyjęte przez owych autorów rozumienie kandyzmu jest adekwatne. Konsekwencjalizm budzi ich niezgodę przede wszystkim z uwagi na znaczenie, jakie przywiązują do publicznego charakteru zasad i reguł, którymi należy się kierować w rozstrzygnięciu problemów bioetycznych. Tymczasem pewne wersje konsekwencjalizmu dopuszczają stosowanie niepublicznych zasad lub reguł, jeśli znajduje to uzasad-

nienie w pozytywnym bilansie korzyści. Pryncypializm krytykują z uwag na jego „antologiczny” charakter, czyli stosowanie różnych, niepowiązanych ze sobą zasad do rozstrzygnięcia różnych zagadnień, z powodu skłonności do formułowania rozstrzygnięć *ad hoc* oraz ze względu na nieprzystawanie do potocznego systemu moralności, w którym zasady nie odgrywają w istocie pierwszoplanowej roli w namyśle moralnym. Autorzy czerpią wszakże z tych wszystkich stanowisk, zapożyczając z kandyzmu ideę bezstronności, dzieląc z utylitaryzmem przekonanie o znaczeniu konsekwencji, a z teorią umowy społecznej i koncepcjami prawa naturalnego przywiązanie do publicznego charakteru reguł i tezę, że zasady moralności muszą być znane wszystkim normalnym dorosłym osobom, które mają one obowiązywać.

Autorzy za punkt wyjścia przyjmują potoczny system akceptowanej społecznie moralności. Jego niezaprzeczną zaletę, z ich punktu widzenia, stanowi publiczny charakter – powszechna znajomość składających się na ów system zasad, reguł i ocen. Słabość zaś – niesystematyczny charakter, sprawiający, że te zasady, reguły lub oceny mogą prowadzić i bardzo często prowadzą do sprzeczności. Zadanie teorii bioetycznej według amerykańskich filozofów polega na systematyzacji składników potocznej moralności w spójny system, stąd podtytuł *Ujęcie systematyczne*. Ów spójny system wykorzystuje się następnie do wyjaśniania i uzasadniania sądów i ocen moralnych wydawanych w odniesieniu do problemów powstających w obrębie praktyki medycznej.

Z tego punktu widzenia decydujące znaczenie mają dwa względy: możliwość

racjonalnego uzasadnienia wymagalności lub dopuszczalności pewnych działań oraz publiczne konsekwencje tych wymagań lub dopuszczeń. Racjonalne uzasadnienie postulowanych wymogów pozwala zachować bezstronność i uniknąć pułapki zarówno altruistycznej niemoralności, czyli poświęcenia własnych interesów na rzecz osób, z którymi jesteśmy związani, jak i fałszywej lojalności, gdzie interesy jakiejkolwiek grupy przeważają nad interesem publicznym. Najważniejszą gwarancją bezstronności owych wymogów okazuje się publiczny charakter zasad i reguł je ustanawiających.

Zaletą książki jest klarowny układ. Początkowe rozdziały dotyczą zagadnień ogólnych. Przedstawiono w nich charakterystykę moralności i sporów moralnych oraz związek między zasadami moralnymi a konkretnymi obowiązkami moralnymi. Rozdział piąty poświęcony został krytyce pryncypializmu prezentowanego przez wspomnianych wyżej Beauchampa i Childressa w ich wpływowym podręczniku do etyki medycznej. W pozostałych partiach książki omówiono poszczególne obszary praktyki medycznej rodzące problemy bioetyczne, takie jak definicja choroby i chorób psychicznych, obowiązki lekarza i stosunki między lekarzem i pacjentem (w tym kwestia paternalizmu), wreszcie śmierć i eutanazja.

Bioetyka nie została jednakże, moim zdaniem, uwolniona od pewnych słabości. Ujawniają się one przy omawianiu konkretnych zagadnień. Przykładem może być stanowisko – a właściwie jego brak – jakie autorzy zajmują w odniesieniu do aborcji. Truizmem jest stwierdzenie, że potoczna moralność nie daje zadowolającej odpowiedzi na pytanie o dopuszczalność przerywania ciąży. Pozostawienie jednak czytelników z taką konstatacją stanowi niewątpliwie wadę opracowania, zwłaszcza że autorzy omawiają jedynie różne możliwe stanowiska w tej sprawie, nie oferując jakiegokolwiek wyjścia z impasu.

Natomiast za zaletę opracowania uznać należy unikanie odwołań do regulacji prawnych i sądowych rozstrzygnięć konkretnych spraw. Z uwagi na daleko idące rozbieżności w regulacjach prawnych dotyczących zagadnień bioetycznych oraz ich lokalną specyfikę, pozwala to zająć autorom stanowisko w pewnym sensie uniwersalistyczne. Zwłaszcza biorąc pod uwagę niedostatki prawnych uregulowań owych kwestii w Polsce, książka ta, dzięki odwoływaniu się wyłącznie do argumentacji etycznej, może spełnić ważną funkcję edukacyjną. □

Bernard Gert, Charles M. Culver,
K. Danner Clouser
BIOETYKA

: ujęcie systematyczne / przeł. z ang. Marek Chojnacki. – Gdańsk : „słowo/obraz terytoria”, 2010. – 508 s. ; 24 cm. – (Linie Życia) 17:61:608.1](075.8)